

Abonnementen

Beheer abonnementendienst

Lieve Lerno – tel. (03) 220 47 21

Abonnementenprijzen 2000*

<i>België</i>	
Individueel abonnement	950 BEF (3 jaar: 2.499 BEF)
Institutioneel abonnement (bedrijven, instellingen, bibliotheken enz.)	1.500 BEF (3 jaar: 4.300 BEF)
Studentenabonnement	750 BEF (3 jaar: 2.000 BEF)
Wikingssenioren	900 BEF
<i>Nederland</i>	
Individueel abonnement	1.300 BEF
Institutioneel abonnement (verzendingkosten inbegrepen)	1.750 BEF
<i>Alle andere landen</i> (verzendings- en bankkosten inbegrepen)	1.850 BEF
<i>Los nummer</i>	390 BEF

* Inclusief 6% BTW

Om administratieve redenen kan een besteld abonnement niet geannuleerd worden.

Themanummers en losse nummers

Van een aantal themanummers en ook van nummers uit oudere jaargangen zijn nog exemplaren verkrijgbaar. Voor informatie over de prijs en voor bestellingen kunt u contact opnemen met Lieve Lerno.

Rekeningnummers

KBC Bank
Postrekening Nederland
409-6521861-13
113 087
(t.n.v. UFSIA, 2000 Antwerpen)

Redactieadres

Economisch en Sociaal Tijdschrift
Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen

Tel. redactie (03) 220 47 23
Tel. abonnementen en boekhouding (03) 220 47 21

Verantwoordelijke uitgever

Bruno De Borger, Canadezenlaan 80, 2920 Heide-Kalmthout

Economisch en Sociaal Tijdschrift is regularly listed in the *International Current Awareness Services*. Selected material is indexed in the *International Bibliography of the Social Sciences*.

Ondernemingsparticipatie: de medewerker als stakeholder

Ten geleide

Ondernemingsparticipatie is zelden uit de actualiteit geweest. Tot een politieke visie en een daarbij aansluitend wettelijk instrumentarium, kwam het in ons land niet. Dertig, veertig jaar geleden gebeurde dit wel in grote industrielanden, zoals de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Frankrijk. Dat ondernemingsparticipatie in ons land plots in een politieke stroomversnelling terechtgekomen is, zal niemand ontgaan.

Enkele recente feiten kunnen dit illustreren. Op 17 september legt oud-premier Jean-Luc Dehaene bij de Senaat een wetsvoorstel neer inzake ondernemingsparticipatie. Op 16 oktober breekt de nieuwe SP-voorzitter, Patrick Janssens, in een interview met de *Financieel-Economische Tijd*, met een lange SP-traditie, die van ondernemingsparticipatie tot dusver niet wilde horen. Op 3 november houdt de *Union Wallonne des Entreprises* in samenwerking met het *Instituut voor Ondernemingsparticipatie* een druk bijgewoond participatie-colloquium. Daar stelt minister van Financiën, Didier Reynders, vast dat ons land een achterstand van minstens tien jaar goed te maken heeft en houdt hij een vurig betoog om nog vóór het einde van deze eeuw tot een wettelijke regeling te komen.

Het thema van dit nummer sluit naadloos aan bij deze actualiteit. Toch zal de inhoud ervan meer dan één lezer verbazen. Allereerst omdat, op een enkele uitzondering na, in geen van de bijdragen de in het participatiedebat zo klassiek geworden polemische toon aanwezig is. Vervolgens omdat omzeggens alle bijdragen een deelthema behandelen dat tot op heden weinig of niet, althans in de landelijke participatieliteratuur, aan bod kwam. Vandaar dat het voorliggende nummer geen zoveelste algemene inleiding op ondernemingsparticipatie is, maar de lezer enkele *capita selecta* aanbiedt. Hiermee wenst het *Economisch en Sociaal Tijdschrift* er de aandacht op te vestigen dat onder het thema ondernemingsparticipatie een zeer brede waaier van onderzoeksmogelijkheden schuilgaat voor economen, sociologen, bedrijfspsychologen, juristen, ethici en historici.

Het is een gemeenplaats te stellen dat in ons land ondernemingsparticipatie, meer in het bijzonder het wetenschappelijk onderzoek ervan, nog in de kinderschoenen staat. Dit maakt van dit themanummer een waagstuk. Menig lezer zal immers, afhankelijk van zijn vakgebied, niet alleen vaststellen dat de terminologie niet vaststaand is, dat de terreinafbakening vraagtekens oproept en, misschien niet het minst, dat sommige auteurs, wanneer zij hun vakgebied overschrijden, de welwillendheid van beoefenaars van andere vakgebieden bijzonder op de proef stellen. Sedert meer dan twintig jaar nauw betrokken bij de participatieproblematiek, fronste ook ik enkele malen de wenkbrauwen bij sommige "kwalificaties" of interpretaties. Zoals steeds is een kritische lezing aanbevolen.

Ondernemingsparticipatie omvat twee deelgebieden, financiële participatie en structurele participatie. Onder het eerstgenoemde begrip worden verder de diverse stelsels van resultaat- en kapitaalparticipatie onderscheiden. De eerste drie bijdragen van dit nummer behandelen hoofdstukken uit dit deelgebied. Structurele participatie omvat de verschillende vormen van medebeheer en medezeggenschap. De laatste twee bijdragen zijn gewijd aan aspecten hiervan.

Financiële participatie

De reeks van drie bijdragen over financiële participatie opent met een studie van Joeri Van Rompuy en Johan Van Gompel. Het betreft een persoonlijke, algemene kijk van twee economen op het fenomeen financiële participatie. Het gebrek aan een vaststaande terminologie en het zich begeven op een minder vertrouwd juridisch terrein, zullen de kritische lezer niet ontgaan. In de mate dat het wetenschappelijk onderzoek zal vorderen, zullen veronderstellingen geleidelijk plaatsmaken voor zekerheden.

Dat is reeds in ruime mate het geval in landen waar het onderzoek naar participatie op een behoorlijk lange traditie kan steunen. Bij deze buitenlandse studies tracht het onderzoek, zoals voorgesteld in de bijdrage van de Nederlanders Tjalling van der Goot en Jeroen Heerschop, aansluiting te vinden. Ook al betreft het een erg gespecialiseerd terrein, in casu opties bij nieuw genoteerde ondernemingen, en ook al is het ten zeerste onduidelijk of het nu gaat om *broad-based employee stock option plans* danwel om zogenaamde *executive stock options* (ESO's), toch biedt het artikel boeiende aanwijzingen voor verder onderzoek.

Van een geheel andere aard, maar niet minder relevant is de bijdrage van Peter-Jan Engelen en Luc Van Liedekerke over de economische en ethische aspecten van handel met voorkennis als remuneratiestelsel voor bedrijfsleiders. Deze studie bevindt zich op de grens van wat al dan niet nog tot het onderzoeksterrein van ondernemingsparticipatie gerekend kan worden. Inderdaad, onder invloed van de *PEPPER-rapporten* van de *Commissie van de Europese Gemeenschappen* en van de daarbij aansluitende *Aanbeveling van de Raad* van 27 juli 1992, wordt vrij algemeen het collectieve karakter van financiële participatie als een van haar constitutieve elementen genomen. In de literatuur, evenals in de wetgeving van verschillende landen stelt men echter vast dat stelsels die uitsluitend bestemd zijn voor directie- en/of kaderleden, ook als participatiestelsels beschouwd worden. Wat men er ook van denkt, het staat vast dat de problematiek van de voorkennis een bijzonder heet hangijzer is bij vele vormen van kapitaalparticipatie. Het hier behandelde onderwerp, ook al werd het toegespitst op bedrijfsleiders, verdient terecht een plaats binnen het onderzoeksterrein van ondernemingsparticipatie.

Structurele participatie

De laatste twee studies handelen over structurele participatie. Zeer dikwijls wordt ondernemingsparticipatie beperkt tot financiële participatie. Dit sluit niet aan bij de internationale literatuur, die veelal beide deelgebieden nauw met elkaar verbindt. Zo beschouwt meer dan één auteur structurele participatie als een van de belangrijkste argumenten voor financiële participatie.

De Leuvense onderzoekers Katrien Seynaeve en Maddy Janssens spitsen hun studie toe op het deelaspect medebeheer of het participeren van medewerkers bij de eigen werkorganisatie. Voor zover mij bekend, behoren zij hiermee tot de eerste Belgische onderzoekers die zich op het moeilijke terrein van het kwalitatieve onderzoek inzake ondernemingsparticipatie begeven. Hopelijk zetten zij hun baanbrekend onderzoekswerk voort en breiden ze het ook uit, naar buitenlands voorbeeld, tot onderzoek naar de relatie tussen structurele en financiële participatie. Zoals blijkt uit de beschrijving van de gevalstudies lijkt dit op het eerste gezicht mogelijk.

Naast de vele vormen van medebeheer vallen onder structurele participatie ook de diverse, dikwijls – maar niet altijd – in de vennootschaps-

wetgeving opgenomen stelsels van medezeggenschap. Een heel bijzondere vorm hiervan is het, minstens bij naam, overbekende Duitse stelsel van *Mitbestimmung*. In de laatste bijdrage gaat Jürgen G. Backhaus in op de ontstaansgeschiedenis en tracht hij het unieke karakter ervan aan te tonen. Voor verschillende lezers kan dit een gelegenheid zijn om deze bijdrage te confronteren met de vele studies die hierover in de periode van onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog tot ver in de jaren zestig geschreven werden. Ook in ons land was toen de problematiek van de medezeggenschap aan de orde en dit o.m. ingevolge het CVP-wetsvoorstel over de hervorming van de naamloze vennootschap, dat August De Schrijver in 1947 neerlegde.

Graag formuleer ik tot slot van dit *Ten geleide* drie wensen, zoals gebruikelijk bij mooie sprookjes. Mijn eerste wens is dat dit themanummer een bijdrage moge leveren voor de aan de gang zijnde besprekingen om tot een wettelijk kader voor ondernemingsparticipatie te komen. Mijn tweede wens is dat dit nummer de aanzet moge zijn om ondernemingsparticipatie definitief uit de sfeer van de polemiek te halen. Hiermee verbonden is mijn derde, maar ook vurigste wens: dat dit nummer jonge onderzoekers zou aansporen tot onderzoek op het terrein van de ondernemingsparticipatie en dit in aansluiting met de indrukwekkende reeks buitenlandse onderzoeken, maar zonder te vergeten wat in een, voor sommigen ver verleden aan deze universiteit werd ingezet. Reeds in 1967 immers leidde Professor Herman Deleeck een nog steeds actueel onderzoek naar bepaalde vormen van financiële participatie. In het *Woord vooraf* drukte hij de overtuiging uit met zijn studie de kernpunten te raken van de sociaal-economische problematiek, met name de inkomens- en vermogensverhoudingen in onze samenleving. Tevens drukte hij de hoop uit met zijn studie het debat hierover aan te zwengelen.

Vandaag verlopen de debatten over ondernemingsparticipatie nog dikwijls in een gespannen sfeer, omdat de graad van onwetendheid nog steeds groot is. Moge dit themanummer een nieuwe aanzet zijn om vanuit wetenschappelijk onderzoek het debat hieromtrent te verhelderen en aldus de noodzakelijke voorwaarde te creëren om het in een serene en verdraagzame sfeer te laten verlopen.

August Van Put
Voorzitter Raad van Bestuur HBK-Spaarbank

Joeri Van Rompuy *

Johan Van Gompel **

Financiële participatie onder voorbehoud

Trefwoorden: winstdeelname; productiviteit; loonflexibiliteit en -matiging

Bij financiële participatie staat de verloning van werknemers deels in verhouding tot de ondernemingsresultaten. Zo'n systeem motiveert werknemers meer dan vaste verloning en biedt ondernemingen dan ook productiviteitsvoordelen. Op macro-economisch vlak leiden participatiesystemen tot loonflexibiliteit en verhinderen ze bijgevolg arbeidsuitstoot bij negatieve schokken. Vandaar dat zij aanspraak maken op fiscale gunstmaatregelen. Het macro-economisch belang van participatiesystemen is in Europa evenwel alsnog beperkt, zelfs in die landen waar zij al belangrijke fiscale voordelen kennen. Met de huidige arbeidsmarktinstituties in België kan financiële participatie nadelig zijn voor de werkgelegenheid en zijn fiscale voordelen maar verantwoord wanneer een aantal hindernissen worden overwonnen.

Inleiding

De jongste tijd staan winstdeelname en andere vormen van collectieve verloning van werknemers erg in de belangstelling. Zo zijn naar aanleiding van EU-richtlijnen bij de Belgische overheid wetsontwerpen ingediend om financiële participatie fiscaal aan te moedigen. Of overheden flexibele verloningssystemen inderdaad een gunstig regime moeten toebedelen, staat evenwel ter discussie. Neoklassieke economen menen

* KBC Bank, Pensioenfondsbeheer

** KBC Bank, Studiedienst